

DRAMATURG KARIM AMEUR OVER
REGISSEUR ANNELORE KODDE
**PLEIDOOI VOOR ‘DE MENS
MET EEN RANDJE’**

De voorstellingen van Annelore Kodde bewegen zich tussen twee uitersten. Er zijn de verstilde stukken, die zich afspelen op het platteland (Kleine Teun, Boven is het stil). De personages in deze voorstellingen komen moeilijk uit hun woorden, ze haperen bij voortduring, het hart ligt hun niet op de tong. Soms dreigen ze zelfs totaal te verstommen.

De regisseur lukt het in deze voorstellingen door het heel precies regisseren van de stiltes, de herhalingen van woorden en zinnen, telkens weer de suggestie van een groot (nog niet onder woorden gebracht) gemis bij haar personages te schetsen. Dit zijn mensen - ja mensen, en niet louter dramatische figuren, want het is Annelore Kodde altijd te doen om de werkelijkheid buiten het theater, onze dagelijkse realiteit, het theater binnen te halen - die een modus vivendi hebben gevonden met elkaar en met zichzelf; een lauwwarme manier van leven die ze weinig tot niets uitdaagt - psychisch, fysiek noch professioneel. Het zijn mensen die op een waakvlam leven. Deze voorstellingen vertellen ons dat het zo niet langer kan. Dat we bij dit soort van fatale stilstand uitgedaagd moeten worden, sterker: onszelf moeten uitdagen op zoek te gaan naar hoe we ons leven echt willen leven. En op deze zoektocht gaat men in hun boerderijen op zoek naar taal, naar de juiste woorden. Want pas wie onder woorden kan brengen wat hij mist in zijn bestaan, wat het grote, smeulende onbehagen veroorzaakt, kan een way out, een weg naar buiten vinden. Aan woorden is in Kodde's tweede soort van voorstellingen geen gebrek. Integendeel, in stadse drama's als Interiors en Vet varken raken de personages nooit uitgepraat. Het spreken gaat maar door en door. Waar in de plattelandsstukken men geen woorden lijkt te hebben om te zeggen wat er gevoeld wordt, daar weten hier de woorden maar al te vaak het zicht op het innerlijk leven te verhullen. Taal wordt door deze mensen juist ingezet als rookgordijn, en ook als reclamemiddel voor zichzelf. Hier zien we handelsreizigers van het eigen zielenleed in de weer. Pratende mensen die liever niet naar anderen luisteren, die iedere stilte die op de loer ligt opvullen met een zoveelste confessie. Het gemak waarmee ze spreken over

hun pijn, over hun angsten en ambities doet (niet geheel toevallig) denken aan het gemak waarmee we tegenwoordig in praatprogramma's op televisie onze (zogenaamde)gedachten en gevoelens uitventen. In haar toonzetting van dit voortdurend geëtaleerde spreken, zonder werkelijke reflectie (en belangrijker nog: zonder enige kwetsbaarheid) zet Annelore Kodde in deze 'stukken van de grote stad' haar (o zo nodige) vraagtekens bij de oververhitte praat- en mededelingencultuur die onze samenleving teistert. De opgeschroefde oprechtheid maskeert echter eenzelfde existentieel onbehagen als in de plattelandstukken, maar het zijn de stamelaars uit de laatste categorie die in deze 24/7 op communicatie (nee, laten we het gewoon gebabbel noemen) gerichte maatschappij het onderspit dreigen te delven. Als er een constante is aan te wijzen in Annelore Kodde's voorstellingen dan is het haar pleidooi voor de mens-met-een-randje, de vrouw-met-het-gebrek, de man-die-met-stomheid-is-geslagen.

En niet alleen zou er meer naar hen moeten worden geluisterd en gekeken. We moeten deze varianten ook in onszelf opzoeken en koesteren. Dat dat beloofd zal worden, ook dat laten haar voorstellingen zien. Haar regisseren van haar spelers kenmerkt zich niet alleen door een grote precisie waarin handelingen en gesprekken heel nauwkeurig gezet worden, maar misschien nog bijzonderder en zeker gewaagder is haar manier van casten. Of misschien kun je beter spreken van tegen-casten. Niet om zo nodig op te vallen, het gewild anders dan anderen te doen. Nee, het is een weloverwogen keuze om het publiek nog meer te engageren bij haar voorstelling. De toeschouwer moet aan het werk. Voor de duur van de voorstellingen wordt je door haar aan het denken én het voelen gezet. Want zoals hierboven geschetst, heeft zij zichzelf tot taak gesteld het merkwaardige en het niet-courante vanzelfsprekend en aantrekkelijk te maken. Zo wordt het verliefde meisje dat uit haar dagboek vertelt in Eerste Bloei (v. Peer Wittenbols) door een jongen gespeeld. Dat is een vervreemdend element dat eerst intrigeert, om een verklaring vraagt (die je als toeschouwer zelf maar moet leveren) maar uiteindelijk vergeet je, heel wonderlijk, dat het een jongen is die een meisje speelt. Dat kan toneel dus met je doen; niet alleen een metamorfose op het toneel tonen, maar er ook een in je hoofd bewerkstelligen. En tegenover het niet gangbare staat in Kodde's voorstellingen altijd het ongegeneerde gebruik van theatrale clichés. Zo is de begeleidende muziek in Eerste Bloei wel erg dwingend. Al te gemakkelijk, denk je aanvankelijk, die smachtende operamuziek die over de top gaat.

Het irriteert in zijn voor de hand liggende nadrukkelijkheid, maar gaandeweg moet je toegeven tref die operamuziek eigenlijk de juiste snaar: ja, zo heftig is een eerste liefde. Een geraffineerde herwaardering van een cliché wordt zo bewerkstelligt en operamuziek is, voor even, behouden voor het toneel.

En tenslotte, dat de decors van Annelore Kodde eenheidsdecors zijn, zou ten onrechte kunnen suggereren dat zij altijd een toestand regisseert, een wereld waarin niets zou kunnen veranderen. Er verandert misschien niet veel, maar een van haar personages weet aan het eind altijd uit te breken uit de ommuring van het decor. Helmer uit Boven is het stil vertrekt naar Denemarken. Hij heeft zich eindelijk losgemaakt van de Noord-Hollandse boerderij, zijn steile vader, de dode tweelingbroer.

Met een voor de voorstellingen van Annelore Kodde typerende dubbelzinnigheid verwoordt hij zijn uitbraak, zittend aan het strand, terwijl gefilmd water over hem en de kale vlakte van het decor geprojecteerd wordt: "Ik weet dat ik moet opstaan, maar ik blijf rustig zitten, ik ben alleen." Er is een bres geslagen, de wereld is definitief veranderd van vorm. De uitbraak is met veel moeite en zelfkwalling op zichzelf gewonnen, maar de verandering is een feit. Niemand hoeft het leven te blijven leiden dat hij, of anderen voor hem, ooit heeft besloten te leiden. Dat is misschien wel de belangrijkste uitspraak in het werk van Kodde - een uitspraak die troost en inzicht geeft. En zo is het is niet weinig waarmee de toeschouwer huiswaarts keert; het roer kan misschien niet nog zesmaal om, maar één keer moet toch lukken.